

Roman Abramoviç: Putin bilen gatnaşygy, jöhit jemagaty bilen baglanyşygy we milliarderlik derejesi

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Roman Abramoviç: Putin bilen gatnaşygy, jöhit jemagaty bilen baglanyşygy we milliarderlik derejesi ROMAN ABRAMOWIÇ: PUTIN BILEN GATNAŞYGY, JÖHIT JEMAGATY BILEN BAGLANYŞYGY we MILLIARDERLIK DEREJESİ

Britan futbol kluby «Çelsini» satyn alandygy bilen giňden tanalýan Abramoviç Russiya-Ukraina gepleşiklerinde-de uly rol oýnaýar.

Rus milliarderi şol bir wagtyň özünden Ysraýlyň we Portugaliýanyň hem raýaty (**AP**)

Russiýa-Ukraina urşy başlanan wagtyndan başlap Ýewripa bieleleşigi (ÝB), ABŞ we Britaniýanyň Birleşen korollygy (BK) dahylly baýlary sanskiýa berlenleriň sanawyna girizýär we bu adamlaryň Günbatardaky emläklerine el urýar. Russiýanyň döwlet ýolbaşçysy Wladimir Putiniňem arasynda bolan 11 adamy edil häzirki wagtda BK-yň sinksiýa sanawynda. Emma BK-da we ABŞ-da sanawa girizmelimi ýa dälmi dawasy gidýän ýene bir oligarh bar: ol hem britan futbol kluby «Çelsiniň» hojaýyny Roman Abramoviç. Putin bilen ýakyn gatnaşyklarynyň bardygy bilinýän ursuň başynda tankyt topunyň öz garşysyna öwrülmegi bilen kluby satmagy makul bildi we girdejisini Russiýa-Ukraina ursundan jebir çeken ýonekeý raýatlara bagış etjekdigini aýtdy.

Meşhur milliarderiň beýtmek bilen sinksiýalardan gaça durmaga synanyşyandygy aýdylýar. Beýleki bir ýandan haýyr-sahawat kömekleri agzalanda Abramoviçiň aýratynam jöhit jemagatynyň içinde sahlygy bilen tanalýar. Emma käborleri Abramoviçiň gumanitar işleriniň Russiýanyň syýasy täsir gurşawyny giñeltme maksadyna hyzmat edýändigini öñe sürüär.

Özüni «jöhit sosialistleriniň baý pikir-düşünjesine, aktiwizme we medeni mirasyna bagly metbugat organy» hasaplaýan «Jewish Currents» gazetinde Abramoviçiň jöhit jemagatlaryna eden haýyr-sahawat kömekleri barada aýdyldy.

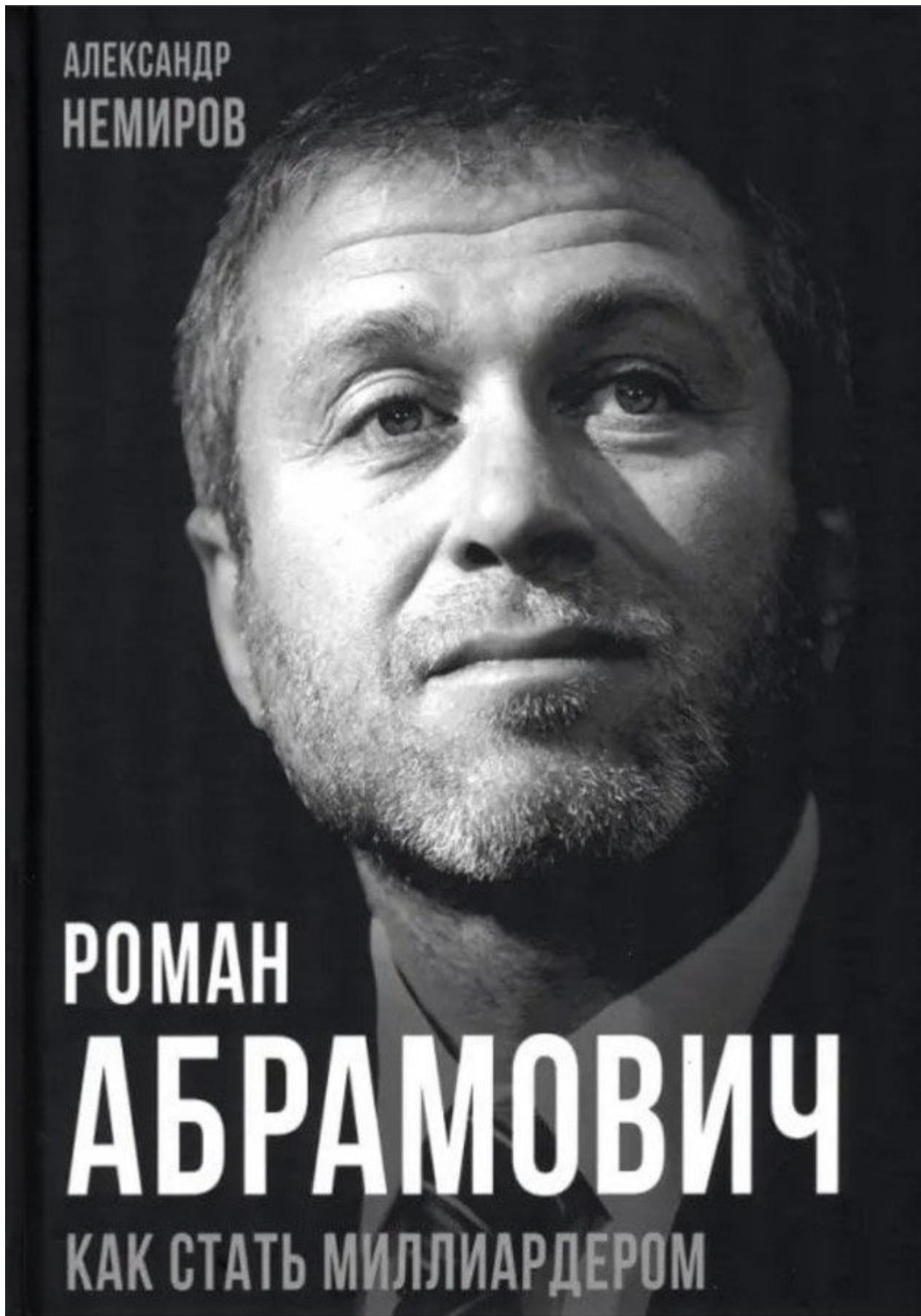
Dawid Klionyň «Biziň oligarhyymyz» makalasynda rus milliarderiniň beýleki ýurtlardaky ýöredýän işleri, çagalygy we nädip baýandygy barada-da gürrüň edýär.

Makalada öñe saýlanýan temalaryň birem Roman Abramoviç we onuň dünýä syýasatyna ýetirýän täsiri...

• **Abramoviçi milliarderlige getiren ýol**

Abramoviçiň terjimehalyny ýazan Dominik Midgleýdir Kris Hatçinsiň ýazmagyna görä rus milliarderi 1966-njy ýylда Saratowda, aňyrsy Ukrainanyň, Belorussiyanyň, Litwanyň jöhitlerine birikýän jöhit maşgalasynda dünýä indi. Onuň ene-atasy Roman entek üç ýaşamanka ölüpdır. Ejesi Irina ogryn edilen abort operasiýasynda, kakasy Arkadiý bolsa gurluşyk

işlerinde işläp ýörkä heläkçilige uçrap aradan çykyrdyr.

РОМАН
АБРАМОВИЧ
КАК СТАТЬ МИЛЛИАРДЕРОМ

1986-nyýda ýygrımı ýaşyndaka köçe awtomatlary bilen

gidişen Abramoviç 1988-nji ýylda Mihail Gorbaçýowyň iş şertlerini liberallaşdyrma maksatnamasyndan peýdalanylп oýunjak öndürmäge girişdi. Şondan soňky ýedi ýylda bolsa sowet çagalaryna rezin ördek satma işinden halkara bazarlarda nebit-gaz söwdasyna geçdi. Sowet Soýuzynda iň girdejili işleriň başyny çekýän jöhitler ýurt dargandan soň ösüp barýan erkin bazar ykdysadyyetini-de ellerine alypdyr. Abramoviç hem şolaryň biridi. Sowet Soýuzy 1991-nji ýylyň soñunda doly dargansoň Russiyanyň täze prezidenti Boris Yelsin döwletiň garamagyndaky senagat edaralaryny hususylaşdymaga başlady. Biri-biri bilen 1995-nji ýylda tanşan Berezowskiý bilen Abramoviçem täze Russiyanyň proto-kapitalistleri boldy. Abramoviç şu döwürde özünden on ýaş uly Berezowskiniň howandarlygyna girdi. İki şepe Yelsin döwrüniň işlerinde dünýäniň iň uly energetika kompaniyalaryndan «Sibneft»-de aksiýa alyp milliarder boldy. 1998-nji ýyldaky ykdysady krizisiň yzyndan Putin iş başyna gelende bolsa iki şepäniň arasy açyldy. Belli bir wagtdan soň Putin bilen gidişip başlan Berezowskiý emláklerini hakyky bahasyndan arzan satansoň, Abramoviç «Sibneftiň» gözegçiligini öz eline aldy.

Bu wakanyň yzyndan Angliya giden Berezowskiý 2008-nji ýylda «Sibneftdäki» aksiýalarynyň aslynda zor bilen elinden alynandygy boýunça arz etdi. 2012-nji ýylda onuň ýazan arzasy netijesiz tamamlandy. Milliarder 2013-nji ýylda Londondaky öýünde öz jynäna kast etdi. Käbir adamlar onuň öz jynäna kast etmeginiň mümkün däldigini öňe sürse-de netije çykmady we ölümü şübhelilige galdy.

Berezowskiý bilen birlikde ýurtdan çykyp gaýsan Wladimir Gusinski-de Putiniň nägileligini gazanan we şu döwürde ýurtdaky güýjuni ýitiren ologarhlaryň biridi.

Lýuksemburgda ýasaýan rus bankiri we korrupsiýa garşı goreşini aktiwisti Roman Borisoviç bu barada şeýle diýdi:

– Abramoviç aldym-berdimli söweşde hojaýynyndan (Berezowskä) yüz öwüräýmelidi. Şeýle-de etdi. Ol şondan bäri Putine janteni bilen hyzmat etdi.

• **Abramoviçiniň baýlygyny Putin dolandyryarmy?**

2017-nji ýylda geçirilen barlagda Ryssiýanyň GSYIH-niň takmynan 60%-niň deňizden aňyrdadygy aýdylypdy. Bulam daşary ýurtda ep-esli trillion dollaryň bardygyny aňladýar.

Iňlis žurnalisti we ýazyhy Ben Judah «Putin Kremle ýakyn

oligarhlaryň elindäki puly hakykatdanam öz puly hasaplaýar we bu pul daşary ýurtdaky bähbitli işleri dowam etdirmek üçin ulanylyp bilner. Köplenjem şeýdildi» diýip ýazýar.

Abramoviç 2005-nji ýylyň 27-nji maýynda Kremlde bolan duşuşykda prezident Wladimir Putin bilen (AP)

Sowet Soýuzyndan soñky Russiýa hakynda birnäçe kitaplaryň awtory nýu-ýorkly Maşa Gessen şu babatda «oligarh» sözüniň «Russiýadaky güýjüň nähili işleýändigine degişli umuman ýalňys pikirleriň döremegine sebäp bolandygyny» aýtdy.

Gesseniň pikiriçe, Ýelsin döwründe bu adalga hakykatdanam garaşsyz magnatlaryň höküm sürýän sistemasyna baha berende Putiniň iň birinji eden işi bu sistemany ýikmak boldy. Gessen bu baýlar üçin «Indi diñe Putiniň rugsat beren möçberindäki baýlyga ýetip bilyärler» diýýär. 14 milliard dollarlyk baýlygy bardygy pikir edilýän Abramoviç bolsa baýlygyny Putiniň dolandyrýandygyny aýdýanlara berk garşı çykýar. Mysal üçin, ol geçen ýyl «Çelsini» satyn alma karary bilen birlikde Abramoviçiň oýunçy satyn alma boýunça esasy işleri Putiniň buýurýandygyny öňe süren iňlis žurnalisti Katerina Beltonyň

üstünden arz edipdi. Ýöne hazırlı rus milliarderleri sanksiýa sanawlaryna alynanda, Abramoviç hakdaky bu aýyplamalar halkara jemgyýetçiliðiň ünsüne düşdi.

• **Baýlygyny Günbatara daşady**

Abramoviç ýigrimi ýyldan gowrak wagt azyndan 200 million sterlingi BK-daky jaýlaryna daşady. Londonyň Toni raýonynda bir bina, Günbatar Susseksde bir howluly köşk, Jersidäki «Channel Island» salgyt jennetinde jaý satyn aldy. 2003-nji ýylda şol wagtlar britan futbolynyň yzynda süýrenip ýören «Çelsi FK-ny satyn aldy we klubы aýaga galdyrdy.

Klubyň güýçlenmegini ony tarapdarlarynyň arasynda hakyky gahrymana öwürdi. Ýakynda Russiya-Ukraina ursunhň protest edilen oýnunda «Çelsiniň» tarapdarlarynhň «Roman Abramoviç» diýip gygyryşmagy munuň bir mysaly. «Çelsiniň» Abramoviçin dünýä boýunça elitalaryň arasyna girmegine ýol arçandygy pikir edilýär.

Milliarderiň iudeý jemagatlary bilen gatnaşygy iudeý jemagatlaryna eden haýyr-sahawat kömeklerini-de Abramoviçe Ysraýylada-da, ähli jöhit dünýäsinde tanalmagyna getirdi. Russiyanyň 1993-nji ýıldaky konstitusiýasy dini azatlygy kepillendirensoň, ýurtdaky jöhit oliharhlarynyň arazynda jemagat dawasy turdy. Ýokatda ady agzalan mediýa başlygy Gusinskiý belli bir derejede liberal rus-jöhit kongresiniň (RJC) esaslandyryjylaryndan biri bolan bolsa, Betezowskiý we Abramoviç kökli jöhit guramasy «Çabady» we onuň Russiyanyň baş hahamy Berel Lazary goldady.

Soňra Abramoviç Lazaryň başlyklyk edýän we RJC-ny çalt yzda galdyryp, ýurduň iň güýcli jöhit toparyna öwrülen Russiyanyň Jöhit jemgyýetleri Federasiýasynyň (FJCR) baş maddy hemayatkärleriniň biri boldy. 2018-nji ýylda FJCR-niň başlygy haham Aleksandr Boroda Russiyadaky jöhit jemagatynyň ösüşiniň 80%-i üçin Abramoviçe minnetdardyklaryny aýdýardı:

– *Muny agzaýan bolmasa-da, men agzamak isleyärin. Sebäbi adamlar munuň çeşmesiniň kimdigini bilmeýär. Russiyanyň hemme ýerinde 160-dan gowrak jemgyýetimiz bar we Roman olaryň*

hemmesini goldaýar.

«Винтаж» rus aýdym-saz toparynyň R.Abramoviç i mahabatlandyryp aýdan «Roman» aýdymyndan bir epizod

Käbir synçylar Abramoviçin baylygyny şeýle görnüşde ulanmagynyňam Putinden üzñe bolup bilmejeguni öňe sürýär. Jöhit guramalarynda rus fondlaryny öwrenen we adyny bermekden saklanan bir çeşme «Putin häkimiýete gelende Gusinskiden dynmaly boldy, ýöne ol jöhitleriň duşmany hökmünde görülesi gelenokdy» diýdi.

«Jewish Currents» gazetine interwýu beren çeşme sözlerini şeýle dowam etdirdi:

– Şonuň üçin RJC-ä alternatiw jöhit guramalaryny gurmagy makul bildi. Abramoviç we onuň tanşy Lew Lewýew muny etmegine kömek beren iki esasy adamdy. Şeýle-de Abramoviç Russiyada we dünýäde «Çabady» goldamagyny dowam etdirdi. 2001-nji ýylda «Çabadyň» garamagyndaky Moskwanyň iñ uly sinagogy bolan «Marina Rosça» sinagogy we «Iudeý jemagaty» merkezine baş million dollar bagışlady. 2014-nji ýylda «Çabadyň» Aspendäki 18 million dollarlyk mega «Iudeý merkeziniň» açylyş dabarasyna gatnaşdy. Roman Abramoviçin ady merkeziň girelgesiniň diwarynda haýyr-sahawat kömegini edenleriň arasynda ýer

alypdy. Abramowiç 2012-nji ýylda açylan Moskwadaky 50 million dollarlyk Jöhit muzeýiniň we «Hoşniýetlilik» merkeziniň gurluşygyna-da ep-esli maddy kömegini etdi.

«Çelsiniň» içinde-de antisemitizme garşı iş geçirmegi ýola goýan Abramoviçiň jöhitlere berýän goldawy Russiyanyň daşyndaky ABŞ-ly we BK-ly belli-başly guramalara-da baryp ýetdi. Jöhitleriň hak-hukuklaryny goramak maksady bilen gurlan, ştab-kwartirasy ABŞ-da ýerleşen «Töhmetlere we ret edilmelere garşı göreş» bileleşigi-de bu guramalaryň biri boldy.

Ysraýylyň prezidenti Isaak Hersog noýabrda Abramoviçiň edýän işlerini «sportyň ýagşylyk we hoşniýetlilik üçin nähili uly güýç bolup biljekdiginini aýdyň mysaly» diýip baha berdi.

Abramoviçiň soňky ýigrimi ýylda jöhit haýyr-sahawat guramalaryna ýarym milliard dollar bagışlandygy çak edilýär.

- **Palestinadaky täze göçüp gelýän jöhitler üçin gurulýan ilatly nokatlary goldaýandygy öñe sürülyär**
Abramowiciň ysraýyl göcegçilerine-de goldaw berýändigi we muny

mäkäm gizleýändigi öñe sürülyär. «BBC Arabic» habarlar gullugynyň 2020-nji ýylda geçiren barlagynyň netijesi Abramowiçiň Britaniýanyň Wirjiniýa adalarynda ýörite hasaba alynan göçme şereketleri ulanýandygyny we «Ir David» fondy diýen ysraýyllı ekstremistik topara 100 million dollardan gowrak haýyr-sahawat kömegini edendigini ýüze çykardy.

«Elad» diýibem tanalýan topar segseninji ýyllardan bări jöhit göçegçilerini okkupasiýa astyndaky Gündogar Ierusalime göçürip getirmek işleri bilen meşgullanýar. Barlaglar «Eladyň» 2005-2018-jji ýyllarda alan haýyr-sahawat kömekleriniň ýarsyna golaýynyň aňyrsynda Abramowiçiň durandygyny aýdýar.

Ysraýyl merkezli «Peace Now» parahatçylyk toparynyň deňdeş başlygy Hagit Ofran «Göçüp gelýänleriň palestinalylaryň öýlerini zor bilen eýelemek üçin ummasyz köp pula mätäçlikleri bar» diýdi: «Bu diňe bir adamdan gelýän ummasyz pul. Şuńça köp haýyr-sahawat kömeginiň näme üçin edilýändigini özüňiz pikir ediberiň».

- **Abramoviç Ysraýylyň rus syýasatyna täsirini ýetirip bilyärmi?**

2018-nji ýylda Abramoviç gaýdyp geliş kanunyna laýyklykda Ysraýylyň raýaty boldy. Şeýlelik bilen ol Miriam Adelsonyň yzyndan iň baý ikinji ysraýyllı boldy.

Ýewropa we amerikan hökümətleri Abramoviçe sanksiýa girizmegi pikir edip durka, Ysraýyl bu meselä ikirjiňlenmeli çemeleşdi. Häzire çenli Ysraýylyň premýer-ministri Naftali Bennettiňem beýanatlarynda Russiyanyň adyny agzamakdan gaça durýandygy göze ildi. Premýer-ministriň rus goşunlarynyň Ukraina cozmagynyň yzsüre özünü alyp barşy jedel turuzdy. Bennett ýaraşyk baglaşymagyny umyt edýändigini aýdyp gepleşik geçiräge çagyrypdy we Ukrainanyň territorial bitewiliginiň tarapynda durýandygyny mälim edipdi. Emma beýanatda «Russiya» sözünüň ýeke gezegem agzalmazlygy ünsi çekdi. Syncylaryň aýtmagyna görä bu ýagdaý uly möçberde Ýakyn Gündogardaky syýasy sazlaşyklardan gelip çykýar. Ýöne ysraýyllylar bilen ruslaryň arasyndaky giň gerimli maliýe we şahsy

gatnaşuklaryňam şu çemeleşmede täsirlidigi pikir edilýär. Abramoviç munuň iň aýdyň mysaly bolup orta çykýar.

Rus we ukrain delegasiýalarynyň üçünji gepleşiginiň şu gün geçirilmegine garaşylýar (AA)

- **Abramoviçin gepleşiklerdäki roly**

Beýleki bir ýandan Ukraina hem jöhitler üçin möhüm ýurt. Jöhit ilatynyň köplüğü boýunça dünýäniň bäsiniň, Yewropanyňam üçünji ýurdy bolan Ukrainianyň döwlet ýolbaşçysy Wladimir Zelenskiý Kiýewdäki «Holokost» ýadygärlilik binasynyň ýakynyna raketa düşendigini aýdypdy. Özi-de jöhit bolan Zelenskiý beýanatynda dünýäniň çar künjündäki jöhitleri Russiýanyň agressiýasyna garşı seslenmäge çagyrypdy. Şol ikiarada Russiýadaky beýleki jöhit oligarhlar hem ýaraşyga çagyrys etmekde gjikmedi. Munuň yzysüre Abramoviçin Belarus serhedinde bolup geçen ýaraşyk gepleşiklerinde rol oýnandygy orta çykdy. «The Jerusalem Post» gazeti Ukrainianantň talaby boýunça milliarderiň gepleşiklerde araçyluk edýändigini aýtdy. Habarda Abramoviçin gepleşiklere gatnaşmak üçin Ukraine gidendigi aýdylýar. Ysraýyllı metbugat organy şeýle-de Abramoviçin Ukrainianadaky we Russiýadaky jöhit jemagatlary bilen ýakyn gatnaşyklarynyň bardygyny belleýär.

Ukrainanyň Ysraýyldaku adatdan daşary we doly ygtyýarly ilçusi Ýewgen Korniçuk Abramoviçin gepleşiklere gatnaşýandygy barada üýtgeşik zat aýtmasa-da, «Ýeterlik täsiri bolan, ýardam edip hiljek islendik kişä minnetdardyrys» diýdi.

«Jewish Currents», «BBC Arabic», «Jerusalem Post» gazetleriniň maglumatlary esasynda taýýarlandy.

Taýýarlan Çaǵla ÜREN. Publisistika